

Педагогічні науки

УДК 373.2

Шиш Юлія Сергіївна

студентка

Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ РОЗУМОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

***Анотація.** У статті розкрито сутність поняття розумового розвитку. Висвітлено особливості розумового розвитку і розумового виховання дитини у старшому дошкільному віці.*

***Ключові слова:** старший дошкільник, розумовий розвиток, інтелектуальний розвиток.*

Інтелектуальний розвиток дошкільника – це рівень розвитку розумових здібностей, тобто запас знань і розвиток пізнавальних процесів. Сюди входить кругозір дитини, сукупність отриманих знань, розуміння основних закономірностей світу.

Показниками розумового розвитку дитини є: запитання, судження, особливості сприйняття та виконання завдань, зміст і форми ігор, характер спілкування з дорослими та однолітками. У розумовому процесі виділяють судження, розуміння, міркування, інтелектуальні почуття.

Інтелектуальні можливості дошкільника дуже високі. У період старшого дошкільного віку діти не просто називають предмет та пояснюють його зовнішні, видимі особливості, але й досліджують внутрішні зв'язки. Старший дошкільний вік є часом, коли дитина вчиться робити узагальнення, умовиводи, з'являється здатність до початкових форм абстрактного мислення. Разом з навчанням та вихованням, важливою

є соціальна ситуація розвитку, побудова дружніх взаємостосунків з однолітками, дружня атмосфера в сім'ї. Батьки та вихователі для покращення розумового розвитку, повинні зважати на захоплення дитини, підтримувати її позитивні риси та змінювати негативні, а також звертати увагу на індивідуальні особливості дитини [3, с.233-234].

Вивчення та аналіз психолого-фізіологічної та педагогічної літератури дозволило визначити наступні особливості інтелектуального розвитку дітей 5-7 років:

- опосередкованість встановлення деяких відносин між предметами, заснована на узагальненні свого колишнього досвіду;
- процес упорядкування інформації (наявної та нової), що протікає на основі вдосконалення психічних процесів;
- зростаюча результативність пізнавальних процесів: здатність до довільного смислового запам'ятовування і відтворення, до сприйняття предметів і явищ, цілеспрямованого вирішення поставлених пізнавальних і практичних завдань;
- починається процес формування зіставлення навколишньої дійсності з поясненням, оцінкою вказівок дорослих і однолітків;
- формується адекватна самооцінка, що характеризує рівень свідомості дитини;
- це період розвитку знакового опосередкування;
- зростає пізнавальна активність: спрямований, стійкий інтерес до окремого об'єкта чи явища, прагнення до отримання знань;
- повне оволодіння звуковою системою рідної мови;
- засвоєння основних граматичних категорій і їх синтаксичних виразів;
- прояв диференційованого відбору мовних засобів у висловлюваннях в залежності від ситуації та учасників спілкування;

- поява і подальше вдосконалення пізнавальної форми спілкування з дорослими та однолітками;

- елементи самостійності в інтелектуально-ігровій діяльності;

- виникнення мотиву демонстрації своїх знань, обізнаності;

- встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

У структуру інтелектуальних здібностей старшого дошкільника входять такі компоненти:

- процеси мислення (аналіз, синтез, порівняння, класифікація, узагальнення, абстрагування);

- вирішення елементарних інтелектуальних завдань;

- наочне моделювання;

- просторове сприйняття;

- оперативна пам'ять (здатність запам'ятовувати та відтворювати конкретну, символічну, семантичну, поведінкову інформацію);

- вербальна гнучкість (здатність реагувати на запитання в обмежених часових рамках, швидкість переключення, підбір необхідних слів, різноманіття та багатство словникового запасу);

- символічне опосередкування (відношення одного поняття до іншого, пізнаване через третє та ін.);

- гнучкість розумових процесів;

- система когнітивних (пізнавальних) параметрів (ідентифікація; інтроспекція; імплікація, трансформація);

- креативність (творча уява);

- логічні операції (логічне оперування в вербальному плані; відносність понять та ін.) [4, с. 9].

Формування пізнавальних та емоційно-вольових психічних процесів, розвиток самостійності, творчих здібностей у сучасному світі неможливий без використання гри, а особливо дидактичної.

У інтелектуальному розвитку дошкільника, який готовий до школи, виділяють якісні особливості мислення дитини та рівень сформованості пізнавальних психічних процесів. Готовність до школи визначається вмінням виділяти істотні ознаки, робити порівняння, виділяти схожість та відмінність, знаходити причини виникнення явищ, робити висновки, міркувати. Дитина повинна виділяти предмет власного пізнання та розуміти навчальну задачу. Ці вміння формуються на основі психічних процесів, таких як: пам'ять, уява, мислення, сприймання. Аналіз предмета та явища починається з роботи відчуття та сприймання. Діти усвідомлюють та вивчають форму, колір, смак, розмір, запах предметів. Для дошкільників важливо не лише вивчати нові предмети та їх властивості, але й розуміти причинно-наслідкові зв'язки. [1].

У своєму мисленні дошкільник вчиться аналізувати набуті раніше знання, а не лише опирається на враження, які виникають в процесі сприймання предмета чи явища. У старшому дошкільному віці провідним стає наочно-образне мислення. Тобто, дитині не потрібно виконувати дії з предметом для того, щоб вирішити поставлене завдання. Вони можуть обміркувати завдання подумки формуючи образи. Саме у цей період з дитиною можна починати розв'язувати складніші завдання, такі як розв'язання головоломок, відгадування загадок тощо. Вони допомагають поєднати власні судження, згадати те, що дитина чула та бачила раніше та сформулювати висновки. Якщо старший дошкільник вміє це робити, можна стверджувати про виникнення у нього найпростіших форм індуктивних та дедуктивних умовиводів [2].

Отже, для старшого дошкільника розумовий розвиток полягає в вирішенні інтелектуальних завдань, просторовому сприйнятті, особливостях пам'яті та мовлення.

Старший дошкільник активно готується до школи, тому навантаження на нього збільшується, а батьки та педагоги прагнуть

збільшити кількісні та якісні зміни в його інтелектуальній сфері. Проте, дитина, через вікові особливості, не може достатньо довго зосереджувати увагу, їй не дуже цікаво вчитись. Дошкільник швидко розуміє, що зробили за нього, що зробив він, а чого його навчили. Саме тому гра є дуже продуктивною, а систематичні ігри з дитиною покращують її інтелектуальну спроможність.

Література

1. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012 р. 424 с.
2. Любченко І.І. Мислення у старших дошкільників як запорука успішного навчання і виховання: зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету Ім. П. Тичини. Умань, 2014. № 3. С. 209-214.
3. Савченко Л.Л. Інтелектуальний розвиток дітей старшого дошкільного віку як складник розумового розвитку. *Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2019. № 71. С. 221-224.
4. Яфаева В.Г. Развитие интеллектуальных способностей старших дошкольников: программа-руководство. Издание 2-е, Уфа: ИРО РБ, 2011. 64 с.
5. Сікорська С.В. Методична розробка «Дидактична гра як засіб розвитку мислення дошкільника»: веб-сайт. URL: <https://chess-progress.ru/uk/personalizaciya/metodicheskaya-razrabotka-didakticheskie-igry-dlya-doshkolnikov-metodicheskaya-razrabotka-didakticheskaya.html>